

Müze Kütüphaneleri ve Müze Bilgi Ortamına Katkıları *

Museum Libraries and Their Contributions to Museum Information Environment

R. Neslihan Mollaoğlu**

Öz

Müze kütüphaneleri, bağlı buldukları müzenin uzmanlık alanı ile ilişkili derme geliştirip, müze çevresine hizmet vermeleri nedeniyle bir özel konu kütüphanesi türüdür. Müzelerin nesne odaklı hizmet anlayışından bilgi odaklı hizmet anlayışına yönelmesi müze kütüphanelerinin hizmet alanlarını genişletmiştir. Bu makale, müze kütüphanelerini, müze bilgi ortamının tamamlayıcı öğelerinden biri olarak ele almakta; amaç ve işlevlerini ortaya koyarak müze bilgi ortamına yapabilecekleri katkıları sorgulamayı ve seçilen örnekler üzerinden durum saptaması yapmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, yurtdışından 7, yurtiçinden ise 11 müze kütüphanesi, gönderilen soru formları aracılığıyla, alt yapı koşulları ve kullanıcılarına sundukları hizmetler açısından incelenmiştir. Müze kütüphanelerinin etkinlik alanlarının, müzelerin benimsediği müzecilik anlayışı ile ilişkili olduğu ve koşullarının da bağlı olduğu yönetim birimleri doğrultusunda belirlendiği somucuna varılmıştır.

Anahtar sözcükler: Müze kütüphaneleri, Müze bilgi hizmetleri, Müze bilgi ortamı

Abstract

Museum Libraries is a kind of special library owing to the fact that it gives service to the environment of the museum and improves the collection related to the specialization of the museum that they connected to. Museums going toward the service approach based on knowledge from the service approach based on object

* Bu makale R. Neslihan Mollaoğlu'nun yüksek lisans tezine (Mollaoğlu, 2007) dayanmaktadır.

** Uzman., Yıldız Teknik Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Teknik Hizmetler Şubesi.
e-posta: neslihan@yildiz.edu.tr

enlarged the museum libraries' service areas. This article deals with museum libraries as one of the elements that completes the museum information area and aims to question the contributions that they could make by introducing its functions and determine the status over the selected examples. In this context, 7 museum libraries from abroad and 11 museum libraries in the country are investigated in the field of their infrastructural conditions and services that they present to their users. It is concluded that the activity areas of the museum libraries are connected to the approach of the museology that they adopt and its conditions are determined in the direction of the management departments that they linked with

Keywords: *Museum libraries, Museum information services, Museum information environment*

Giriş

Kültürel bellek kurumları olarak adlandırılan müzeler, kütüphaneler ve arşivler; kültürel belleği toplayan, koruyan ve yayan kurumlar olarak, toplumların gelişiminde merkezi bir rol oynarlar (Valm, 2005). Günümüzde dijital bilgi formlarının yaygın kullanımı ile, bu kurumlar arasındaki koleksiyon türüne bağlı farklılıklar zayıflamış ve hizmet ettikleri toplumsal amaçları ön plana çıkmaya başlamıştır (Leonhardt, 2000). Müzeler ve kütüphaneler, temelde benzer misyonlara sahiptirler. Her iki kurum da, insanlığın kültür birikiminin nesiller arasında aktarımını sağlarlar, bilgiye dayalı üretime katkıda bulunurlar ve sundukları hizmetler ile hem örgün eğitimi hem de yaşam boyu eğitimi desteklerler (McCook ve Jones, 2002, s.327). Ancak, kütüphaneler basılı ya da elektronik ortamda olsun yazılı ve genelde çoğaltılmış malzemeleri toplarken, müzelerin malzemesi, gerçek kültür nesnelere dir. Kültür nesnelere, simgesel ve anlamsal değerleri ile insanlığın çağlar boyu yaşamış olduğu toplumsal süreçlere ilişkin bilgiyi üzerlerinde taşırlar (Maroevic, 1995, s.25). Bu bilginin okunması ve geniş bir bağlamda yorumlanabilmesi için uzmanlık bilgisine yani o konuda daha önceden üretilmiş olan bilgi ve düşünce birikimine ihtiyaç vardır. Bu birikim, yazılı bilgi taşıcılar olan kütüphane materyallerinde yer alır. Öte yandan, müze nesnelere gerçekte ve tekil olması da, onlara bilimsel gerçekteğin kanıtı olma özelliğini vermekte ve bilimsel araştırmalar için yol göstermektedir. Böylece kütüphanelerde yer alan bilgi kaynaklarının yaratılmasında da, müze nesnelere bir anlamda kaynaklık etmektedir. Müze kütüphanelere, böylesine iç içe geçmiş iki kültür kurumunun bir çakışmasıdır. Müze kütüphanelere, bir kültürel bellek kurumunun -kütüphanenin- ve bir diğereinin -müzenin- misyonunu desteklemek üzere, aynı organizasyon içinde konumlanması ile oluşmuş bir özel konu kütüphanesi türüdür.

Geleneksel anlamda, hem müzecilik uygulamaları için, hem de müzenin uzmanlık alanında araştırma yapan kişiler için bilgi kaynakları sunarlar.

Bilgi çağında, bilgi ve iletişim teknolojilerinin müzecilik alanında kullanılmaya başlanması, müzelerin koleksiyon niteliklerinde ve hizmet anlayışlarında bir dönüşüm yaşanmasına neden olmuştur. Bu dönüşüm, nesne odaklı hizmet anlayışından bilgi odaklı hizmet anlayışına geçiş olarak tanımlanabilir. Bunun sonucunda müzelere, diğer niteliklerinin yanında bir bilgi kurumu olma özelliği de kazandırılmıştır. Bu gelişmelerin uzantısı olarak, müze kütüphanelerinin müze içindeki etkinlik alanları da genişlemiştir.

Bu makale, bilgi ortamı olarak müze kavramından yola çıkarak, müze kütüphanelerinin amaç ve işlevlerini ortaya koyarak müze bilgi ortamına yapabilecekleri katkıları sorgulamayı ve örnekler üzerinden durum saptaması yapmayı amaçlamaktadır. Yapılan literatür taramasına ek olarak, betimsel araştırma yöntemi kullanılmış ve yurtdışı ile yurtiçinden seçilen müze kütüphaneleri, mevcut alt yapı koşulları ve hizmet uygulamaları açısından araştırılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket tekniğinden yararlanılmıştır.

Müze Nesnelerinin Bilgi Değeri

Bilgi terimi, farklı yazarlar tarafından farklı yaklaşımlar ile ifade edilmiştir. Bilgi'yi kullanım alanlarına göre inceleyen Buckland (1991), üç farklı bilgi türünden söz eder:

- i. Süreç olarak bilgi (information as process)
- ii. Bilgi olarak bilgi (information as knowledge)
- iii. Nesne olarak bilgi (information as thing).

Buckland'a göre, yeni bir şeyler öğrendiğimizde mevcut bilgilerimiz değişir. Bu bilgilenme eyleminin kendisi, "süreç olarak bilgi" şeklinde tanımlanır. Bu süreç sonucunda elde edilen ya da aktarılan ileti, "bilgi olarak bilgi"dir. Bu nitelikteki bilgi, belirli bir konu, olay ya da gerçekliğe işaret eder. Bilgi tanımı, veri yada belge gibi bilgi taşıyıcı nesnelere için kullanıldığında ise "nesne olarak bilgi" den söz edilir (Buckland, 1991'den aktaran Tonta, 2004, s.1). Gerek süreç olarak bilgi, gerekse bu süreçte aktarılan ya da elde edilen bilgi soyuttur. Bu tür bilginin fiziksel yolla ifade edilmesi, nesne olarak bilgi'nin varlığını gerektirir. Buckland'a göre, bilgi nesnelere, somut varlıklarından dolayı bilgiye bir tür "kanıt" oluştururlar. Bu durum, müze nesnelerinde en dolaysız hali ile göze çarpar. Örneğin; günümüze kadar korunmuş olan dinazor fosilleri olmasaydı, dinazorlar hakkında ne kadar bilgi toplayabilirdik? Bu örnekte dinazor fosilleri, hem bilginin kanıtı hem de kaynağıdır (Buckland, 1991, ss.351-352, 354). Bu örnekten yola çıkılarak, müze nes-

nelerinin aynı zamanda birer belge niteliği taşıdığı da söylenebilir. Geçmişte belge kavramı sadece yazılı metinleri kapsarken, bu kapsam zaman içinde genişlemiştir. 1928 yılından itibaren tüm müze nesnelere, belge bilimciler tarafından belge tanımlamasına dahil edilmişlerdir (Buckland, 1997, s.805).

Kültürel anlamda müze nesnelere bizlere geçmiş varoluşların fiziksel kanıtlarını sunarlar. Bu nedenle, müzeler için, kültür nesnelere arkasında yatan bilgiyi yorumlamak ve günümüze taşımak yaşamsal bir roldür (Putnam, 2005). Müze nesnelere yönelik bu yaklaşım tarzı, müzeler, koleksiyonlarına dayalı araştırma yapma, bilgi oluşumunu destekleme, bilgiyi erişilir kılma ve özellikle topluma yayma sorumlulukları vermektedir.

Bilgi Ortamı Olarak Müzeler

Her tür müzede, koleksiyona ilişkin bir bilgi bütünüün yönetimi söz konusudur. Nesnelere ölçüleri, fotoğrafı, envanter numarası, müzeye geliş yolu, tarihsel ve kültürel bağlamı gibi verilerin tümü, bir bilgi bütünü oluşturur. Tek bir nesneye ilişkin özel bir bilgi, müze koleksiyonuna ait büyük bir bilgi bütünüün parçası haline gelir. Tüm müzelerin bilginin üretimi, idame ettirilmesi, düzenlenmesi ve yayılması ile birincil derecede ilişkili kurumlar olduğunu ileri süren MacDonald (1991, ss.306-307), bu eylemleri geleneksel müzecilik fonksiyonları ile aşağıdaki gibi ilişkilendirir:

- Bilginin Üretimi, müze koleksiyonunda yer alan nesnelere doğal, tarihsel, kültürel bağlamlarına ilişkin yapılan araştırmalar sonucu oluşan, nesneden bilgiye dönüşüm sürecini ifade eder.
- Bilginin İdame Ettirilmesi, müze nesnelere korunması işlevine karşılık gelir. Nesnelere korunması, taşıdıkları bilginin çağlar boyu erişilir kılınmasını sağlar.
- Bilginin Düzenlenmesi, bilginin birbirinden ayrı öğeleri arasında ilişkiler kurmayı gerektirir. Bu anlamıyla bilginin düzenlenmesi, hem müze nesnelere bir sergi düzeni içinde bir araya getirilmesi hem de müzelerde kullanılan koleksiyon yönetim sistemleri (envanter kayıtları vb.) ile ilişkilidir.
- Bilginin Yayılması, müze ortamından üretilen bilginin müzenin bilgi kanalları yolu ile topluma aktarılarak erişilir kılınmasıdır. Bu aktarım; sergiler, yayınlar ve eğitim etkinlikleri yolu ile doğrudan, ya da müze kütüphaneleri ve koleksiyon veri tabanları yolu ile dolaylı olarak gerçekleşir.

Geleneksel müzecilik anlayışı, geçmişin maddi kalıntılara odaklanmıştı ve müzeciliğin temel işlevlerini nesne merkezli bir anlayışla ele almaktaydı. Oysa günümüzün bilgi toplumlarında, müzelerin başlıca sorumluluğu sadece koleksiyonlarını sergilemek değildir. Müzeler genel olarak, toplumu kültürel mirasa ilişkin bilgilendiren ve gelişimine katkıda bulunan kurumlar haline gelmişlerdir

(MacDonald ve Alford, 1991, s.305). Bu dönüşümde bilgi teknolojilerinin etkisi büyüktür. Teknoloji kullanımı, bilgi-belge merkezleri kadar bir eğitim ve kültür kurumu olan müzeleri de etkilemiş ve müze bilişimi (Museum Informatics) alanının doğmasına neden olmuştur. Müze Bilişimi; bilgi teknolojileri kullanımının, müze çevresini (müze personelini, ziyaretçileri ve müze kaynaklarını kullanan tüm kullanıcıları) etkilemiş biçimi ile ilgili bir çalışma alanıdır (Marty, Rayward ve Twidale, 2003, s.259). Müzelerde teknoloji kullanımı, koleksiyon yönetimi alanına yansımış ve koleksiyon bilgilerinin sistemli ve kolay erişilebilir biçimde düzenlenerek topluma sunulmasına olanak vermiştir. Böylece müzelerin topluma sundukları hizmetlerin niteliği çeşitlenmeye başlamıştır. İnternet'in yaygın biçimde kullanılmaya başlandığı 90'lı yılların başından itibaren, kütüphaneler gibi müzeler de etkinliklerini mekansal sınırlarının dışına taşımaya, koleksiyon bilgilerini bilgisayar ağları kanalıyla araştırma ve eğitim amaçlı olarak topluma açmaya başlamışlardır.

Bu olanaklar, müze koleksiyonlarının niteliğini de çeşitlendirmiştir. Geçmişte müze koleksiyonlarının sadece fiziksel nesnelere dayalı olduğu anlayışı yaygınken günümüzde dijital müze koleksiyonları yaratılmıştır. Dijital koleksiyonlar, nesnelere yanında, nesnelere anlam ve bağlamlarına ilişkin her türden bilgi içeriğine de müze mekanından bağımsız erişim sağlamıştır (Keene, 1997, ss.23-31). Koleksiyonlara fiziksel erişim kadar, entelektüel erişimin önemini de ortaya çıkaran ve müze ortamını belirgin bir biçimde değiştiren bu gelişmeler, P.F.Marty (2002, s. 20) şu şekilde özetlemektedir:

Müze profesyonelleri (belgeleme uzmanları, küratörler, koruma uzmanları, vb.), koleksiyonlarına ilişkin bilgiyi yönetmede yeni araçlar kazanmışlardır. Ama daha önemlisi, ziyaretçiler için müze, nesnelere ötesinde farklı bir öğrenme ortamı haline gelmiştir Müzeyi ister internet üzerinden, isterse şahsen gelerek ziyaret eden ziyaretçiler, müze ve koleksiyonları hakkında yeni öğrenim yöntemlerine sahip olmuşlardır. Araştırmacılardan, öğrencilere kadar her türden müze kullanıcısı, müze kaynaklarına yeni erişim yolları kazanmıştır. Hatta, müze kurumunun ne olduğu ve ne sunduğuna ilişkin kavramlar bile değişmeye başlamıştır.

Kurumsal Bilgi Kavramı

Tüm bu olanaklar, geleneksel anlamdaki müze kimliğini değiştirmeye başlamıştır. Özetle, "bilgi ortamı olarak müze" kavramı, bilgi çağında, müzelerin geleneksel rollerinde ortaya çıkan değişime paralel olarak, müzelerin hizmet anlayışlarında yaşanan dönüşümü ifade etmektedir. Bu şekilde değişim gösteren müze ortamı içinde, müze kütüphanelerinin yeri ve katkıları bu makalenin konusunu oluşturmaktadır .

Bir Özel Konu Kütüphanesi Türü Olarak Müze Kütüphaneleri

Özel konu kütüphaneleri, sınırlı bir bilim alanının ya da çalışma konusunun kuram ve uygulama alanlarının ya da endüstri ve ticaret kuruluşu, resmi ya da özel kurum, işletmeler, enstitüler vb. organizasyonların, ayrıntılı bilgi ve yayım gereksinimini karşılamak üzere kurulan kütüphanelerdir. Çağımızın en son ortaya çıkan ve en hızlı gelişme gösteren kütüphane türüdür. Bu kütüphaneler, bilimsel ve teknik araştırma sonuçlarını günlük yaşam alanlarına uygulama gerekliliğinden doğmuşlardır (Baysal, 1992, s.14,46). UNESCO tarafından yapılan bir diğer tanıma göre, özel konu kütüphaneleri; dernekler, resmi kurumlar, araştırma enstitüleri, müzeler, mesleki birlikler, ticari firmalar, endüstriyel işletmeler ve diğer organize kurumlar altında yapılmış olan; derneklerinin büyük çoğunluğu, doğal bilimler, toplum bilimleri, tıp, ekonomi, sanat, mühendislik, hukuk gibi özel konu alanlarını kapsayan kütüphane türüdür (UNESCO, 1970).

UNESCO'nun tanımındaki açık ifadeden anlaşıldığı üzere, müze kütüphaneleri, kütüphane tipolojisi içerisinde, özel konu kütüphanesi kapsamında yer almaktadırlar. Müze kütüphaneleri, bağlı buldukları müzenin uzmanlık alanları ve koleksiyonları doğrultusunda derme geliştiren, koruyan, düzenleyen ve müze personeli, ziyaretçiler ile araştırmacıların erişimine sunmak suretiyle müze bilgi ortamının zenginleşmesine hizmet veren kütüphanelerdir.

Tarihsel gelişim açısından bakıldığında, müze kütüphanelerinin bugünkü anlamıyla ortaya çıkmasından önce de, müzeler içinde kitap koleksiyonlarının yer aldığı görülür. Ancak kütüphane koleksiyonlarının, müze koleksiyonlarından bağımsız biçimde, kendi kurumsallığı içinde yer almaya başlaması daha çok zaman gerektirmiştir. Kitap koleksiyonlarının halkın erişimine açık müze mekanı içinde yer almasına, British Museum'un kuruluşu ile tanık oluyoruz. 1753 yılında kurulan British Museum, ilk koleksiyonunu Sir Hans Sloane, Sir Robert Cotton ve Robert Harley'e ait üç özel koleksiyonu satın alarak geliştirmeye başlamıştır. Bu koleksiyonlar, diğer nesnelerin yanında çok sayıda basılı ve el yazması kitabı da kapsamaktaydı. Böylece British Museum'un temelini oluşturan ilk koleksiyonların, etnografik ve doğal tarih nesneleri yanında çok sayıda kütüphane malzemesinden meydana geldiği söylenebilir (Lewis, t.y., s.3; Murray, 1996, ss.135-138). Fransa'da 1836 yılında kurulan ve bünyesinde nümizmatik, arkeoloji, resim, botanik gibi 15 seksiyon bulunan Calais Müzesi'nin de bir kütüphanesi bulunduğu bilinmektedir (Sherman, 1994,s.116). Müzenin hizmetinde bir kütüphane kurulma fikri, Amerika'da 17. yüzyıl sonu ile 18. yüzyıl başına kadar uzanır. En eski örnekler, Güney Carolina'daki Charleston Doğal Tarih Müzesi ve New Jersey'de John Cotton Dana tarafından kurulan Newark Museum kütüphaneleridir. Aynı dönemde Kanada Toronto'da Ontoria Kraliyet Müzesi Kütüphanesi kurulmuştur. Müze kütüphanelerinin bugünkü

anlamına yakın biçimde müzeler içinde yer almaya başlaması, 19. yüzyılın sonuna doğru gerçekleşmiştir (Dr.Esther G. Bierbaum ile 22.05.2006 tarihinde yapılan kişisel iletişim). Boston Müzesi, 1875 yılında bir referans kütüphanesi kurar. Aynı dönemde NewYork'daki Metropolitan Müzesi kurucuları da müzenin tamamlayıcı parçası olacak bir kütüphane tasarlarlar. Yine 1852 yılında Alman Ulusal Müzesi, Alman sanatı tarihinin yayın ve belgelerini toplamak üzere Nürnberg'de bir kütüphane ve arşiv kurarlar. Böylece, 19. yüzyılda peş peşe kurulan müzelere paralel olarak, müze kütüphaneleri de müzelerin temel bölümlerinden biri olarak kabul edilmeye başlanmıştır (Wateren, 1999, s.91).

Müze kütüphaneleri, uzun yıllar diğer kütüphane türlerinden ve kütüphanecilik camiasından yalıtılmış olarak, eksik alt yapı koşulları ile varlıklarını sürdürmüşlerdir. Personel sayıları ve niteliğinin yetersizliği, halka kapalı oluşları gibi nedenlerle zengin dermelerine karşın içe dönük kurumlar olmuşlardır. Kimi kez, müzelerin kendi personeli bile kütüphane dermelerinde neler olduğundan habersiz olmuştur. Müze yönetimlerinin, kütüphaneleri müze alt yapısının parçalarından biri olarak görmeyişi de olumsuzlukları arttıran önemli bir faktör olmuştur (Sinitsyna, 1999, ss.185-186). Oysa günümüzün bilgi odaklı müzecilik anlayışı, müze kütüphanelerinin etkinlik alanlarını genişletmiştir. Bu genişlemenin en belirgin yansıması kullanıcı kitleleri ile ilgilidir. Özel konu kütüphaneleri, hizmet politikalarına bağlı olarak, kullanıcı kitlelerini sadece bağlı buldukları kurumun üyeleri ile sınırlı tutabilecekleri gibi, uzmanlık alanlarında araştırma yapan araştırmacılara da hizmet verebilirler (UNESCO, 1970). Ancak müzelerin, toplumun her kesimine açık kültür ve eğitim kurumları olduğu göz önüne alındığında, müze kütüphanelerinin özel konu kütüphanelerinden farklı olarak, hizmet kitlelerini sınırlandırmak yerine, genişletmeleri gerektiği savunulmalıdır. Çünkü günümüzün müze ortamı müze kütüphanelerinin halkın her kesiminden kullanıcıya açık bir araştırma kütüphanesi niteliği de taşımasını gerektirir.

Müze kütüphanelerinin hizmet kitleleri geleneksel olarak, müze içi kullanıcılar ve müze dışından kullanıcılar olarak iki gruba ayrılır. Müze içi kullanıcılar, müze yöneticileri dahil olmak üzere tüm müze personelini kapsar. Müze dışından kullanıcıların kapsamı, geleneksel olarak araştırmacılar, bilim adamları, sanat çevresinden kişiler ve akademisyenler gibi seçkin ve sınırlı bir çevreyle tanımlanmakta iken; günümüzde bu kapsamı "müze içi kullanıcılar dışında kalan ve kütüphane dermesinden yararlanmaya ihtiyaç duyan herkes" olarak genişletmek yanlış olmaz. Bu yönleri ile müze kütüphanelerinin, diğer özel konu kütüphanelerinden daha farklı bir hizmet politikasına sahip olmaları gerekmektedir.

Müze kütüphaneleri diğer özel konu kütüphaneleri gibi bağlı buldukları kurumun uzmanlık alanı doğrultusunda derme geliştirirler. Bierbaum'a göre (2000, s.22), bir müze kütüphanesi dermesi, dört temel kategoride yayınları

içerir.

- i. Müze uzmanları ve müze yöneticileri için mesleki konulu yayınlar
- ii. Referans kaynakları da dahil olmak üzere, doğrudan müzenin konu alanına giren her türden yayınlar
- iii. Müzenin konu alanının ilişkili olduğu diğer disiplinler hakkında rehber yayınlar
- iv. Eğer müze kütüphanesi halka da hizmet veriyor ise, müzenin konu alanı hakkında, farklı bilgi düzeylerinden kullanıcıların ihtiyacına cevap verecek yayınlar. (çocuklar için yayınlar dahil)

Müze kütüphaneleri, sadece müze nesneleri hakkında değil, nesnelere ilişkin bilgileri de sunarlar. Bu tür bilgiye örnek olarak, nesnelere üreten ya da tasarlayan kişiler, bu kişilerin diğer başka işleri, nesnelere ait oldukları dönemlerin tarihsel ve toplumsal özellikleri verilebilir. İşlevsel bir müze kütüphanesine sahip müzelerde, ziyaretçi ve araştırmacılar, müze nesne koleksiyonunun, kütüphane dermesi ile desteklendiğini bilirler. Müze kütüphaneleri bu yönleri ile sadece müze uzmanları için değil, ziyaretçiler ve araştırmacılar açısından da müze koleksiyonunu tamamlayan ve zenginleştiren bir değere sahiptirler. Müze kütüphanelerinin dermelerinde, kitap, süreli yayın, nadir eser ve el yazması gibi materyal türlerinin yanında, gri yayınlar da yoğun olarak bulunur. Müzelerin sergi katalogları, galeri ve müzayede evi katalogları, sergi davetiyeleri ve basın duyuruları, fotoğraflar, afişler, posterler gibi yayınlar, ulusal kültür belleğine ilişkin önemli bir kaynak oluştururlar (Wateren, 1999, s.193).

Müze Kütüphanelerinin İşlevleri ve Alt yapı Ögeleri

Diğer özel konu kütüphaneleri gibi müze kütüphanelerinin de öncelikli amaçları bağlı buldukları kurumun etkinlik alanını, sundukları bilgi hizmetleri ile desteklemektir. Etkin biçimde işleyen bir müze kütüphanesi, müze ziyaretçilerinin ve araştırmacıların müze koleksiyonlarına ilişkin bilgi ihtiyaçlarını karşılarken, müze personeli için de, belgeleme, sergileme, koruma, eğitim ve araştırma gibi müzecilik uygulamalarını destekleyici kaynak oluşturur. Kimi zaman da, dermelerindeki nadir eser ile müze koleksiyonunun bir uzantısı olarak gelişebilirler.

Müze kütüphanelerinin işlevleri, hizmet verdikleri kullanıcı kitlesine göre iki grup altında incelenebilir:

- i. Müze personeline, müzecilik uygulamaları ve koleksiyona dayalı müze araştırmaları konusunda bilgi kaynakları sunmak; bu yolla hem müzenin misyon, amaç ve hedeflerini hem de personelin mesleki gelişimini desteklemek.
- ii. Müze ziyaretçilerine ve dış kullanıcılara, müze koleksiyonu ve bağlamı-

na ilişkin bilgi kaynakları sunarak müzenin uzmanlık alanının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak ve nesne temelli bilimsel araştırmaları desteklemek. Böylece müzelerin bilgi ortamı kimliğine katkıda bulunmak.

Müze kütüphaneleri bu işlevlerinin yanında, müzenin yaptığı etkinliklere ve müzenin tarihine ilişkin tanıtıcı yayınları ile müzenin kendi yayınlarını dermelerinde barındırarak, müzenin basılı kurumsal belleğinin korunması ve yaşatılmasına da hizmet ederler (Bierbaum, 2000, s.12-14).

Geleneksel anlamda bir müze kütüphanesinin öncelikli hizmet kitlesi müze uzmanları ve diğer müze personelidir. Müze uzmanları kütüphaneyi, müze koleksiyonu ile ilgili araştırma yapmak ve mesleki anlamda müzecilik uygulamalarına bilgi desteği sağlamak için kullanırlar. Yine müze eğitimcileri; yetişkinler ve çocuklar için eğitim programları geliştirirken, kütüphaneyi sadece bilgi kaynağı olarak değil, etkinliklerin destekleyici bir parçası olarak da kullanabilirler (Andersen, 1994, s. 459).

Müzecilik uygulamaları açısından bir müze kütüphanesi;

- müze koleksiyonunda yer alan nesnelere ilişkin araştırmaları
- nesnelere belgeleme sürecini ve yöntemlerini
- nesnelere koruma yöntemlerini
- nesnelere sergileme sürecini
- müzenin eğitsel ve kültürel etkinliklerini destekler (Wateren, 1999, s.

193).

Ayrıca dermelerindeki mesleki yayınlar ile müze personelinin mesleki gelişimine katkıda bulunurlar.

Müze ziyaretçileri ve diğer dış kullanıcılar açısından müze kütüphanelerinin işlevleri ise, Fransız antropolog ve etnograf Paul Rivet (1948) tarafından şu şekilde ortaya konmuştur:

Müzelerin yaygın eğitimdeki rolüne karşın diğer bazı işlevleri de vardır. Her müze, sadece yaygın eğitimin değil aynı zamanda bilimsel bilginin de merkezi olmalıdır. Her müze kapsamına, ücretsiz, herkese açık, konforlu ve iş saatleri dışında da hizmet veren uzmanlık kütüphaneleri dahil edilmelidir. Bu kütüphaneler, müzenin temel tamamlayıcılarıdır ve demek istiyorum ki onlar, sadece araştırmacılara değil herkese açık olmalıdır... Kütüphaneci, bir küratörün yaptığı gibi rehber ve danışman olarak hizmet vermelidir. Bu iki iş alanı birbirinin tamamlayıcısıdır (Tarréte, 1997, s. 43'den yazarın çevirisi).

Rivet'in henüz 1948 yılında ortaya koyduğu bu bakış açısı, günümüz müze kütüphanelerinin ulaşması gereken hizmet anlayışı ile örtüşmesi açısından önemlidir. Rivet'in önerdiği modele göre, müze kütüphaneleri müze bilgi ortamının tamamlayıcı öğelerinden biri olarak ifade edilmektedir.

Müze koleksiyonları, bilimsel araştırmalar için de yaşamsal bir öneme sahiptir. Müzeler, koleksiyonlarına ilişkin bilgiyi, çeşitli sergileme araçları, müze katalogları, müze yayınları gibi kanallar ile ziyaretçiye sunarlar. Ancak bu araçlar,

müzelerde yer alan geniş bilgi potansiyelini aktarmak için her zaman yeterli olmayabilir. Müze kütüphaneleri, koleksiyon bilgilerine ilişkin daha geniş bir pencere açarlar ve müze araştırmaları için bilgi platformu oluştururlar (Koot, 2001, s. 258).

Müzeler, belirli bir konu alanında fiziksel olarak sınırlı bir nesne koleksiyonu oluşturabilir. Örneğin; bir arkeoloji müzesi koleksiyonunda, belirli bir döneme ait tüm nesnelerin yer alması olanaksızdır. Müze kütüphaneleri, müzenin uzmanlık alanında yüzlerce farklı nesneye ilişkin görsel ve yazılı bilgi kaynağına sahip olduklarından müze koleksiyonunun sınırlılıklarını giderirler (Wateren, 1999, s. 192).

Müze kütüphanelerinin bu işlevlerini gerçekleştirebilmesinde öncelikli koşul, gerekli alt yapı öğelerinin sağlanmış olmasıdır. Bir politika doğrultusunda geliştirilmiş dermesi, yeterli ödeneği, uzman personeli ve teknolojik alt yapısı olmayan bir müze kütüphanesi hizmetlerini etkin biçimde gerçekleştiremez.

Bir müze kütüphanesinin oluşumunun temelinde dermesi yer alır. Dermenin oluşturulması ve geliştirilmesinde, müzenin misyon, amaç ve hedefleri göz önüne alınmalıdır. Dermenin, tüm kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olabilmesi için, önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde ve planlı olarak geliştirilmesi gerekir. Bu da öncelikle kütüphane için yazılı bir derme geliştirme politikasının varlığını gerektirir. Politika eksikliği, kütüphanenin hizmet kalitesini de olumsuz etkileyen bir faktördür.

Kütüphanenin, politika dahilinde derme geliştirebilmesi ve hizmet sunabilmesi, düzenli bir ödeneğin varlığına bağlıdır. Müze kütüphanelerinin ödenekleri, çoğunlukla müzenin genel bütçesi üzerinden karşılanır. Bunun dışında, müze gelirlerinden kütüphaneye pay ayrılabilirdiği gibi, çeşitli kişiler, özel ya da resmi kuruluşlar tarafından yapılan bağışlar da kütüphane bütçesi için kaynak oluşturabilirler. Ancak uygulama biçimi ve kaynağı farklı da olsa, ödeneğin sürekliliği önemlidir. Bu nedenle bağışlar ya da sponsorluklar, kütüphaneyi destekleyici olsa bile, devamlılık göstermediği sürece tek başına bir ödenek türü olarak yeterli değildir. (Bierbaum, 2000, ss.85). Bu nedenlerle, kütüphanenin, müzenin hizmet birimlerinden biri olarak görülerek müzenin bütçe planlamalarına dahil edilmesi gerekmektedir.

Amaca uygun dermesi ve yeterli ödeneği olan bir müze kütüphanesinin, bu olanakları yönetebilecek nitelikte insan gücüne sahip olması da temel alt yapı ihtiyaçlarından biridir. Personel kadrosunda, -en azından yönetim düzeyinde profesyonel kütüphanecilerin yer alması, kütüphanenin işlevlerini yerine getirebilmesinde önemli bir etkidir. Müzelerin bir kısmında, kütüphanenin sorumluluğu, bir müze küratörü ya da büro görevlisinin yan işi olarak görülmektedir. Gereken niteliklerden yoksun personelin yönettiği müze kütüphaneleri, işlevlerini yeterince yerine getiremez (Tarrete, 1997, s.44). Bir müze kütüphanecisi, diğer kütüphane türlerinde yürütülen temel işlemlerin yanında, müzenin misyonu,

uzmanlık alanı, etkinlikleri, düzenlediği programlar konusunda da kapsamlı bilgi alt yapısına da sahip olmalıdır (Bierbaum, 2000, s.80).

Müze kütüphanesi için gerekli alt yapı olanaklarının sağlanması, müze yönetiminin kütüphaneye bakış açısı ile yakından ilgilidir. Bilgi odaklı hizmet anlayışına sahip müzelerde, kütüphane, müze bilgi ortamının tamamlayıcı bir hizmet birimidir. Bu nedenle, kütüphanenin müze ile koordineli biçimde çalışması, yönetim ve hizmetlerin planlanması ve uygulanmasında müzenin departmanları ile iletişim içinde olması gerekir. Bu koordinasyonun sağlanabilmesi için, müze kütüphanesinin, müzenin hizmet ve yönetim politikaları çerçevesine dahil edilmiş olması önemlidir.

Müze Kütüphanelerinin Müze ile Koordinasyonu

Yönetim ve hizmet uygulamaları açısından kütüphane ile müzenin koordinasyonu, şu alanlarda öne çıkabilir:

- Kütüphane dermesinin geliştirilmesi,
- Verilen bilgi hizmetlerinin iyileştirilmesi,
- Kütüphane ve müze koleksiyon bilgi sistemlerinin koordinasyonu,
- Eğitim ve sergileme departmanlarının etkinliklerinin planlanması,
- Müzenin tanıtım ve pazarlama etkinliklerinin planlanması.

Kütüphane dermesinin geliştirilmesi; politikanın hazırlanışından uygulanışına dek müze ile koordineli yürütülmesi gereken bir süreçtir. Bu bağlamda müze personeli, kütüphaneye satın alınmak üzere yayın isteğinde bulunabilmelidir. Müze koleksiyonuna giren nesnelere ya da açılan sergiler ile ilgili yayınların kütüphaneye sağlanması, müzenin eğitim etkinliklerinin yayınlar ile desteklenmesi de koordinasyon gerektiren uygulamalardır.

Kütüphane-müze koordinasyonu, verilen bilgi hizmetlerinin iyileştirilmesi açısından da gereklidir. Kütüphanenin, müze departmanlarının etkinlik planlarından haberdar olması, kütüphane bilgi hizmetlerinin biçimlenişini etkilediği gibi, kütüphanenin müzenin planlarının gerçekleşmesine nasıl katkıda bulunacağı konusunda bir strateji oluşturmasını da sağlar (Wateren, 1999, 196 ve Bierbaum, 2000, s. 121).

Kütüphane ve müze arasındaki bilgi akışının diğer bir ayağını da koleksiyon bilgi sistemlerinin koordinasyonu oluşturur. Kütüphanenin elektronik kataloğuna, müze içi terminallerden ulaşılabilmesi, müze personeline bilgi kaynaklarını kütüphaneye gelmeden tarayabilme olanağı yaratır. Benzer biçimde, müze koleksiyon veri tabanının da kütüphane içinden erişilebilir olması, kullanıcılar açısından kütüphanedeki yayınlar ile müze koleksiyonundaki nesnelere arasında ilişki kurulabilmesine yardımcı olur. Kütüphane personeli açısından da daha sağlıklı

derme geliştirme yapılmasına olanak verir (Bierbaum, 2000, s. 155).

Müze tanıtım etkinliklerinin planlanması da müze ile kütüphanenin koordinasyonunu gerektiren diğer bir alandır. Kütüphanenin, müze bilgi ortamının bir parçası olduğu düşünüldüğünde, müzenin tanıtım etkinlikleri kapsamına dahil edilmesi gerekmektedir. Böylece, çoğu kez varlığı bile bilinmeyen müze kütüphaneleri hakkında ziyaretçiler bilgilendirilerek, kütüphane hizmetlerinden etkin biçimde yararlanmaları sağlanabilir. 1994 yılında, yaklaşık 4000 Alman müzesi kapsamında yürütülen bir araştırma, araştırmaya katılan kişilerin %90'ının bu müzelerdeki kütüphanelerin varlığından haberdar olmadığını ortaya çıkarmıştır (Tarrete, 1997, s. 44). Bu araştırma sonucu ortaya çıkan gerçek, kütüphane dermelerinin tanıtım yetersizliği nedeniyle halkın geneline ulaşmadığıdır. Oysa, değerli bir yayın dermesine sahip bir müze kütüphanesi, müze için başlı başına bir pazarlama aracı da olabilir. Kütüphane hizmetlerinin tanıtım ve pazarlamasında, müze ile koordineli biçimde yürütebilecek stratejilerden bazıları, aşağıda örneklendirilmiştir:

- Müzenin genel tanıtımı için hazırlanan basılı malzemelerde, kütüphane hizmetlerini tanıtıcı metinlerin yer alması.
- Müze içinde, kütüphanenin yerini belirten yönlendirme işaretlerinin bulunması ve müze yerleşim planlarında kütüphanenin yerinin vurgulanması.
- Müze web sayfasında kütüphaneye ilişkin bir linkin yer alması. Bu linkte, varsa kütüphanenin çevrimiçi kataloğunun bulunması.
- Sergi alanlarında, sergi teması ile ilişkili kütüphane dermesinde yer alan yayınların duyurulması (Bierbaum, 2000, ss. 87-88).

Sonuç olarak, müze kütüphanelerinin kullanıcılarına optimum düzeyde hizmet verebilmeleri için müze ile koordineli çalışmaları gerekmektedir. Bu koordinasyon, çift yönlüdür. Kütüphane, hizmet planlamasında müzenin koleksiyonu, sunduğu etkinlikler ve ziyaretçi ihtiyaçlarını dikkate alırken; müze yönetimi de müze etkinliklerinde kütüphanenin varlığını gözlemelidir.

Müze Kütüphanelerinin Müze Bilgi Ortamına Katkıları

Personel yapısı, finansal kaynakları ve yönetim politikaları ile yeterli bir alt yapı sergileyen; derme niteliği ve sunduğu hizmetler açısından müze ile koordineli biçimde işlevlerini sürdüren bir müze kütüphanesi, müze bilgi ortamının tamamlayıcısı olarak önemli bir yere sahiptir. Müze kütüphanelerinin müze bilgi ortamına katkıları dört temel başlık altında özetlenebilir:

- Müzecilik uygulamalarına sağladıkları bilgi desteği ile dolaylı yoldan müzenin misyon, amaç ve hedeflerinin gerçekleşmesine yardımcı olmak,
- Müzenin bilgi kurumu olma kimliğine katkıda bulunmak,
- Araştırmalar yolu ile nesnenin bilgiye dönüşümün sürecini desteklemek,

- Dermeleri ile müze nesne koleksiyonunun uzantısı ve tamamlayıcısı olmak

Müzelerin genel toplumsal misyonları yanında, her müze, kendi özel misyonunu tanımlar. Bu misyonun gerçekleştirilebilmesi için amaç ve hedefler belirleyerek uygular. Müze organizasyonunun bir parçası olarak müze kütüphaneleri de, dermeleri ve bilgi hizmetleri ile o müzenin misyonunu yansıtır, amaç ve hedeflerinin uygulanmasına destek olurlar (Bierbaum, 2000, s. 12). Günümüzde müze kurumunun işlevleri, koruma, araştırma ve iletişim başlıkları altında sınıflandırılmaktadır. Her üç işlev de bilgiye dayalı geliştirilir. Müzenin bu işlevlerini gerçekleştirmesinde temel aldığı bilgi kaynaklarından biri de müze kütüphaneleridir. Böylece, bütüncül bir bakış açısı ile, müze kütüphanelerinin dolaylı yoldan müzenin misyon ve hedeflerinin gerçekleşmesine yardımcı oldukları söylenebilir.

Günümüzde müzelerin bir çoğu, uzmanlık alanları ile ilgili olarak sadece nesne koleksiyonları ile değil, web sayfaları üzerinden sundukları kaynaklar ile de araştırmalara destek olmaktadır. Bir çok büyük müzenin web sayfasında "Araştırma", "Araştırma Kaynakları", "Araştırma Hizmetleri" gibi değişen başlıklar altında, müze tarafından sağlanan ve kütüphanenin de dahil olduğu araştırma olanaklarından bahsedilmektedir. Bu noktada, gelişmiş bir müze kütüphanesi hizmeti, müze için hem bilgi kurumu kimliğini destekleyici hem de prestij kazandırıcı bir niteliğe bürünmektedir. Öte yandan, nesne koleksiyonları bir müzenin uzmanlık alanını bütünü ile temsil etmekte yetersiz kalabilir. Bu noktada müze kütüphane dermeleri, müzelerde nesne koleksiyonunun bir uzantısı olarak gelişir ve müzenin bilgi koleksiyonu olarak işlev kazanırlar.

Müze bilgi ortamı içinde müze kütüphanelerinin katkıda bulunduğu diğer bir konu da, nesneden bilgiye dönüşüm sürecine verdikleri destektir. Orna ve Pettit (1998), müzelerde nesnelere bilgiye giden süreçte, koleksiyonlara ilişkin üç farklı bilgi türünden söz eder. Bunlardan ilki, "ham bilgi" dir. Ham bilgi, nesnelere müzeye girerken beraberinde gelen koleksiyoncu kayıtları, kazı alanı notları, nesne ile ilgili yazışmalar gibi bilgilerdir. Nesnelere içeriğinde yer alan örtük bilgi de, ham bilgi kapsamına girer. Ham bilgi, kayıt uzmanları ve küratörler tarafından kaydedilip koruma altına alındıktan sonra müze araştırmacıları tarafından, uzmanlık bilgileri doğrultusunda işlenerek "süzülmüş bilgi"ye (arıtılmış bilgi) dönüştürülür. Bu bilgi, koleksiyon veri tabanının temelini oluşturur. Süzülmüş bilginin kullanıcı grupları, müze profesyonelleri ve müze dışından araştırmacılarıdır. Ancak süzülmüş bilgi, toplumun geneli için fazla ayrıntılı gelebilir. Bu kullanıcılar için koleksiyon bilgilerinin yorumlanması ve çeşitli araçlar ile dolaylı yoldan aktarılması gerekebilir. Üçüncü tür koleksiyon bilgisi, "dolaylı bilgi" dir. Dolaylı bilgi türüne örnek olarak, sergi etiketleri, okul grupları için hazırlanmış olan çalışma kitapçıkları, sergilere ilişkin rehber kitaplar, koleksiyonun tümü ya da bir bölümü hakkında yayınlanmış kitap ya da makaleler ve-

rilebilir (Orna-Pettit, 1998, ss. 33-40). Her üç tür bilginin de oluşturulmasında kütüphane kaynaklarına ihtiyaç duyulur. Bu nedenle müze kütüphaneleri, nesnenin bilgiye dönüşümünün her aşamasında dermeleri ile müzeye destek verirler (Wateren, 1999, s. 193).

Yurtdışı Müze Kütüphaneleri ve Hizmet Uygulamaları

Bu bölümde, yurtdışından seçilen örnekler kapsamında müze kütüphanelerinin koşulları ve hizmet uygulamaları araştırılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen müze kütüphaneleri şunlardır:

Müze kütüphaneleri öncelikle, etkin bir kütüphane hizmeti sunabilmeleri için gerekli alt yapı olanakları açısından sorgulanmıştır. Farklı kaynaklardan gelse de tümünde kütüphane için ayrılmış bir ödeneğin olduğu (Tablo 2) ve yine tümünün personel kadrolarında kütüphane ve bilgi bilim alanında en az lisans eğitimine sahip uzman personelin yer aldığı görülmüştür (Tablo 3).

(Tablo 1): Araştırma kapsamına alınan müze kütüphaneleri

<i>Müze Adı</i>	<i>Müze Koleksiyon Türü</i>	<i>Müze Kütüphanesi Adı</i>
Imperial War Museum	Tarih	Department of Printed Boks
The Newark Museum	Sanat, Arkeoloji, Doğa Bilimleri,	The NewarkMuseum Library
Victoria and Albert Museum	Sanat, Tasarım, Dekoratif Sanatlar	National Art Library
The Metropolitan Museum of Art	Sanat, arkeoloji	Thomas J.Watson Library
Solomon R.Guggenheim Museum	Modern ve Çağdaş Sanat	Solomon R.Guggenheim Library
Tate Gallery	Modern ve Çağdaş Sanat	Tate Library
The British Museum	Arkeoloji, Sanat	Paul Hamlyn Library ve Central Library

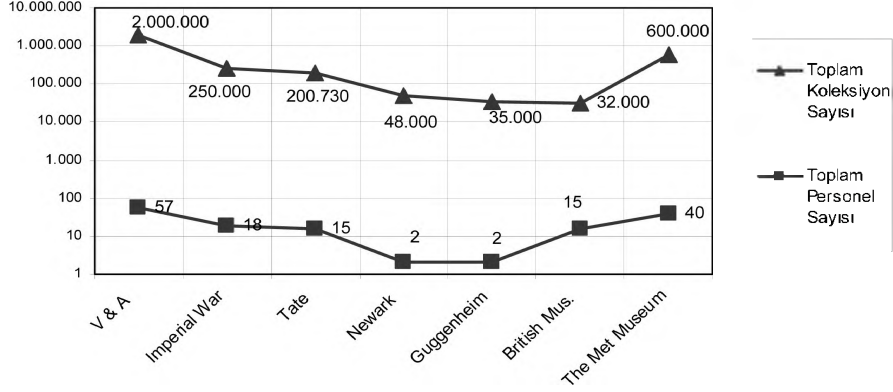
(Tablo 2): Yurtdışı Müze kütüphanelerinin ödenek kaynaklarının çeşitliliği

<i>Müze Kütüphaneleri</i>	<i>Müze Bütçesi</i>	<i>Devlet Fonları</i>	<i>Bağışlar ve Özel Fonlar</i>	<i>Kütüphanenin Öz Gelirleri</i>
Imperial War Museum		√		√
The Newark Museum	√			
Victoria and Albert Museum		√		
The Metropolitan Museum of Art	√		√	
Solomon R.Guggenheim Museum	√			
Tate Gallery		√		
The British Museum	√		√	

(Tablo 3): Müze kütüphanelerinde çalışan personelin eğitim durumuna göre sayısal dağılımı

<i>MÜZE KÜTÜPHANELERİ</i>	<i>Kütüphanecilik ve Bilgi Bilim mezunu</i>	<i>Herhangi bir alanda lisans mezunu</i>	<i>Y.Okul/ Meslek Lisesi mezunu</i>	<i>Toplam Sayı</i>
Imperial War Museum	12	4	2	18
The Newark Museum	1	1	1	3
Victoria and Albert Museum	29	10	18	57
The Metropolitan Museum of Art	12	27	1	40
Solomon R.Guggenheim Museum	2			2
Tate Gallery	10	1	4	15
The British Museum	5	10		15

Kütüphanelerin toplam personel sayısı ile derme büyüklükleri karşılaştırıldığında iki değer arasında doğru orantılı bir ilişki saptanmıştır (Grafik 1).

(Grafik 1): Yurtdışı müze kütüphanelerinin derme büyüklüğü ve personel sayısı ilişkilendirmesi

Araştırılan kütüphanelerde en yoğun kullanılan sağlama yolu satın almadır. Victoria and Albert, Newark Museum ve British Museum kütüphanelerinin yazılı derme geliştirme politikaları vardır. Diğer müze kütüphanelerinde ise müze ile koordineli bir derme geliştirme eylemi mevcuttur. Müze personelinin ihtiyaç duyduğu yayımlar yanında, müzelerin düzenlediği sergiler ve yeni satın alınan nesnelere ilişkin yayımlar da kütüphaneye sağlanmaktadır. Böylece kütüphane dermeleri, müze nesne koleksiyonunun tamamlayıcısı olarak işlev kazanmaktadır. Guggenheim Müzesi Kütüphanesi dışındaki tüm kütüphanelerin elektronik kataloğu mevcuttur. Newark ve Victoria and Albert kütüphanelerinin derme kayıtları OCLC; Tate Gallery Kütüphanesi derme kayıtları ise COPAC adlı toplu kataloğa dahil edilmiştir. Böylelikle kütüphane dermeleri, müze çevresiyle sınırlı olmayan geniş bir kullanıcı kitlesinin erişimine açılabilmiştir.

Ödeneği, nicelik ve nitelik olarak elverişli personel kadrosu, müze ile koordineli geliştirilmiş dermesi ve elektronik ortamda sunulan derme kayıtları ile yeterli alt yapı olanaklarına sahip olan kütüphanelerin sunduğu hizmetler, kullanıcı türüne göre farklılık göstermektedir. Müze dışı kullanıcıların kütüphaneden yararlanma koşulları Tablo 4'te gösterilmiştir. Ağırlıklı olarak üyelik ya da randevu koşulu gözetilmektedir. Hiçbir ön koşul koymayan tek müze British Museum'dur. Bu durum, müze kapsamında personel ve dış kullanıcılar için ayrılmış farklı kütüphanelerin bulunmasına bağlanmıştır.

(Tablo 4): Araştırma kapsamındaki müze kütüphanelerinde müze dışı kullanıcılar için kütüphaneden yararlanma koşullarının dağılımı.

<i>Müze Kütüphaneleri</i>	<i>Üyelik</i>	<i>Randevu</i>	<i>Kurumsal Referans</i>	<i>Koşulsuz Kullanım</i>
Imperial War Museum		√		
The Newark Museum		√		
Victoria and Albert Museum	√			
The Metropolitan Museum of Art	√			
Solomon R.Guggenheim Museum		√	√	
Tate Gallery	√		√	
The British Museum				√

Müze dışı kullanıcılara sağlanan bilgi hizmetleri, araştırma kapsamındaki tüm müzelerde birbirine yakın bir ortaklık göstermektedir (Tablo 5). Ödünç verme hizmeti ile fark yaratan Metropolitan Museum of Art kütüphanesi, en fazla hizmet çeşitliliği sunan müze kütüphanesidir. Guggenheim müze kütüphanesi ise müze dışı kullanıcılar için oldukça kısıtlı hizmet vermektedir. Imperial War Museum kütüphanesinin sunduğu ve geleneksel bilgi hizmetlerinden farklı olan bir uygulama dikkat çekicidir. Kütüphane dermesinden seçilmiş yayımlar müzenin uzmanlık alanına giren konu başlıkları altında ve "Önerilen Okuma Listeleri," adı ile, Web üzerinden sunulmaktadır. Bu hizmet, hem müze içi ve dışı ziyaretçileri basılı kitap dermesine yönlendirmekte hem de genel ilgi alanına sahip kişiler için yol gösterici olmaktadır. Diğer bir bilgi hizmeti ise, dermeye yönelik hazırlanmış olan "Sıkça Sorulan Sorular" listesidir. Listede, kütüphaneye kullanıcılar tarafından en çok yöneltilen ve müzenin uzmanlık alanını ile ilişkili olan sorular ve cevapları yer almaktadır. Danışmanlık hizmeti kapsamında yürütülen bu hizmet, kullanıcılara müze koleksiyonuna ilişkin genel bir bilgilendirme yapmaktadır. Tablo5'de yer alan müze kütüphanelerinin hiçbirinde kütüphanelerarası ödünç verme hizmeti uygulanmamaktadır.

(Tablo 5): Araştırma kapsamındaki müze kütüphanelerinde müze dışı kullanıcılara verilen bilgi hizmetleri

<i>Müze Dışı Kullanıcılara Sağlanan Hizmet Türleri</i>	<i>Danışma / Referans Hizmeti</i>	<i>Ödünç Verme</i>	<i>Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti</i>	<i>Web Sayfası</i>	<i>Kopyalama Hizmetleri</i>
Victoria & Albert	√	-	√	√	√
Imperial War	√	-	√	√	√
Tate Gallery	√	-	√	√	√
British Museum	√	-	√	√	√
Guggenheim	√	-	√	√	√
Newark	√	-	√	√	√
The Met Museum	√	√	√	√	√

Kütüphanelerin müze personeline sunduğu bilgi hizmetleri her müzeye göre farklılık göstermekle birlikte geniş bir çeşitliliğe sahiptir (Tablo 6). En fazla hizmet türü, Tate Gallery ve Metropolitan Museum of Art'ın kütüphaneleri tarafından sunulmaktadır. Bunları, Newark Museum ve British Museum izlemektedir. Bu müze kütüphaneleri, müze personeline sundukları farklı hizmet tür-

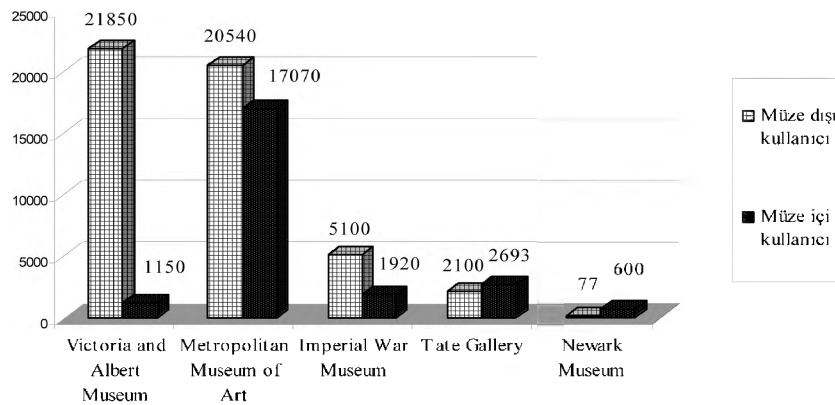
(Tablo 6): Araştırma kapsamındaki müze kütüphanelerinde müze personeline verilen bilgi hizmetleri.

Müze Dışı Kullanıcılara Sağlanan Hizmet Türleri	Danışma / Referans Hizmeti	Ödünç Verme	Kütüphanelerarası Ödünç Verme	Bilgi Tarama ve Bilgiye Erişirme Hizmeti	Web Sayfası	Güncel Duyuru Hizmeti	Seçmeli Bilgi Duyurusu	Kaynakları Hizmetleri
Victoria & Albert	√	√	√	√	√	-	-	√
Imperial War	√	√	-	√	√	-	-	√
Tate Gallery	√	√	√	√	√	√	√	√
British Museum	√	√	√	√	√	-	-	√
Guggenheim	√	√	-	√	-	-	-	-
Newark	√	√	√	√	√	√	-	√
The Met Museum	√	√	√	√	√	√	√	√

leri ile de dikkat çekmektedir. Tate Gallery kütüphanesi, sergi kitapçıkları için bibliyografya hazırlama hizmeti vermektedir. Newark Museum kütüphanesi, güncel süreli yayınları, Metropolitan Museum of Art kütüphanesi de başvuru kaynaklarını personel arasında dolaşıma sokmaktadır. Böylece, müze personeline kütüphaneye gelmeden hizmet alma olanağı vermektedir. Tüm bu hizmetler, müzecilik uygulamalarına destek olarak müzenin amaçlarını gerçekleştirmesine yardımcı olur.

Kütüphanelerin 2005 yılı toplam kullanıcı sayılarının, kullanıcı tipine göre dağılımı Grafik 2'de gösterilmiştir. Guggenheim Museum ve British Museum kütüphaneleri, istatistiksel veri alınmadığı için grafik kapsamına alınamamıştır.

(Grafik 2): Müze Kütüphanelerinin 2005 yılı kullanıcı sayılarının kullanıcı tipine göre dağılımı

Yurtiçi Müze Kütüphaneleri ve Hizmet Uygulamaları

Bu bölümde, yurtiçinde farklı idari birimler altından seçilen müze kütüphaneleri, mevcut alt yapı koşulları ve hizmet uygulamaları açısından incelenmiştir. Yurtiçindeki müze kütüphanelerinin araştırılmasında, uzaktan haberleşme yolu ile soru formlarının doldurulmasının, değerlendirme için yeterli veriyi sağlayamayacağı düşünülmüş ve araştırmanın, görüşme ve gözlem teknikleri ile desteklenmesine karar verilmiştir. Bu nedenle, seçilecek müze kütüphanelerinin coğrafi olarak kolay erişilebilir olması koşulu gözetilerek, araştırmanın evreni İstanbul ili içinde yer alan müze kütüphaneleri ile sınırlandırılmıştır. Müze kütüphanelerinin seçiminde; müzelerin bağlı buldukları idari birimlerin temel alınması öngörülmüştür. Bunun nedeni, Türkiye'de müzelerin koşullarının ve hizmet politikalarının, bağlı oldukları idari birim çizgisinde belirlenmesidir. Müze kütüphanelerinin de müzelerin bir birimi olarak bu belirleyicilikten etkilenecekleri varsayılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen müze kütüphaneleri şunlardır:

(Tablo 7): : Araştırma kapsamında incelenen yurtiçi müze kütüphaneleri

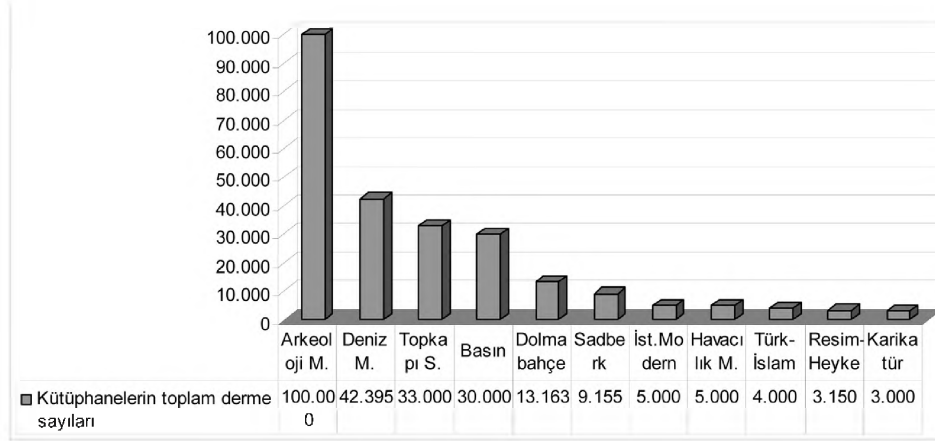
<i>Müze Adı</i>	<i>Bağlı Olduğu İdari Birim</i>	<i>Müze Kütüphanesi Adı</i>
İstanbul Arkeoloji Müzeleri	Kültür ve Turizm Bakanlığı	İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi
Topkapı Sarayı Müzesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi
Türk ve İslam Eserleri Müzesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Türk ve İslam Eserleri Müzesi İhtisas Kütüphanesi
İstanbul Deniz Müzesi	Genel Kurmay Başkanlığı	İstanbul Deniz Müzesi İhtisas Kütüphanesi
Havacılık Müzesi	Genel Kurmay Başkanlığı	Hava Kuvvetleri Müzesi Komutanlığı Kütüphanesi
Dolmabahçe Sarayı Müzesi	TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı	Milli Saraylar İhtisas Kütüphanesi
Karikatür ve Mizah Müzesi	İstanbul Büyük Şehir Belediyesi	Mizah Kitaplığı
İstanbul Resim ve Heykel Müzesi	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Kütüphanesi
Basın Müzesi	Türkiye Gazeteciler Cemiyeti	Basın Müzesi Kütüphanesi
Sadberk Hanım Müzesi	Vehbi Koç Vakfı	Sadberk Hanım Müzesi İhtisas Kitaplığı
İstanbul Modern Sanat Müzesi	İstanbul Modern Sanat Vakfı	İstanbul Modern Sanat Müzesi Kütüphanesi

Müze kütüphaneleri, alt yapı koşulları, hizmet politikaları, müze ile koordinasyonu açılarından değerlendirildiğinde, bu niteliklerin kütüphanelere göre değişkenlik gösterdiği görülmektedir.

Kütüphaneler, derme büyüklükleri açısından karşılaştırıldığında (Grafik 3), İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesinin, belirgin biçimde en büyük dermeye

sahip olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamındaki kütüphanelerin çoğunluğunun dermeleri 20.000'in altındadır.

(Grafik 3): Yurtiçi müze kütüphanelerinin derme büyüklüklerinin karşılaştırılması

İncelenen müze kütüphanelerinden 7'si, yayın alımı için değişen oranlarda ödeneye sahipken, 4 tanesinin ödeneğinin bulunmadığı görülmüştür (Tablo 8). Ödeneği olan kütüphanelerden sayısal veri almamış, ancak Topkapı Sarayı, Basın Müzesi ve İstanbul Resim ve Heykel Müzesi kütüphane yöneticileri, ödenek miktarını "çok kısıtlı" olarak nitelendirmişlerdir. İstanbul Modern Kütüphanesinin ödeneği ise büyük ölçüde sponsorluklar ile desteklenmektedir. İncelenen örnekler içinde birincil sağlama yolu olarak satın almayı kullanan kütüphaneler, İstanbul Modern Kütüphanesi ile Dolmabahçe Sarayı Müzesi İhtisas Kütüphanesidir.

(Tablo 8): Yurtiçi Müze kütüphanelerinin yayın alımına ilişkin ödenek durumları

<i>Yayın Alımı İçin Ödeneği Olan Müze Kütüphaneleri</i>	<i>Yayın Alımı İçin Ödeneği Olmayan Müze Kütüphaneleri</i>
Deniz Müzesi Kütüphanesi	Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi
Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi	Türk İslam Eserleri Müzesi Kütüphanesi
Dolmabahçe Sarayı Müzesi İhtisas Kütüphanesi	Havacılık Müzesi Kütüphanesi
Basın Müzesi Kütüphanesi	Karikatür ve Mizah Müzesi Mizah Kitaplığı
İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Kütüphanesi (MSGÜ üzerinden)	
Sadberk Hanım Müzesi Kütüphanesi	
İstanbul Modern Kütüphanesi	

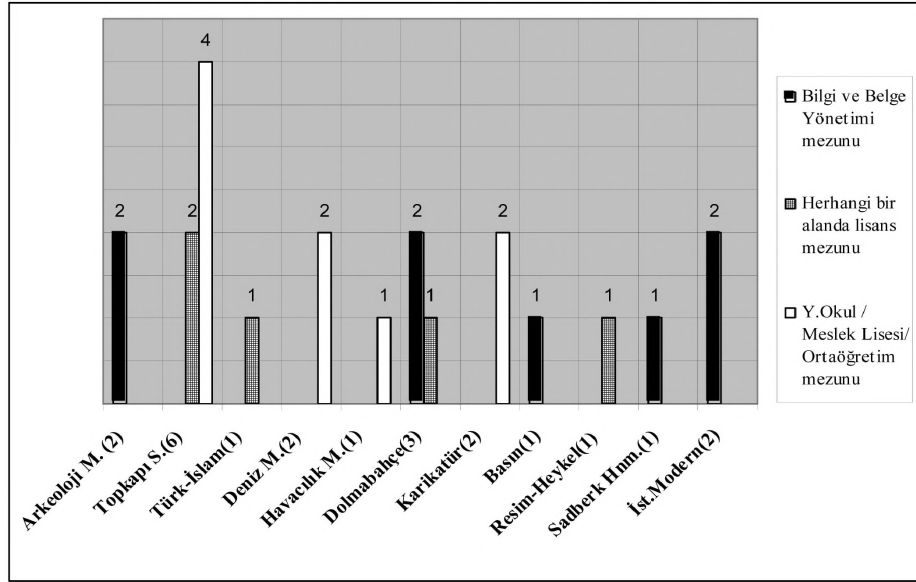
İncelenen örnekler içinde sadece İstanbul Modern Kütüphanesi'nin yazılı derme geliştirme ve bağış politikaları vardır. Yayın alımı için ödeneği olan diğer müze kütüphaneleri, olanaklar ölçüsünde müze ile koordineli derme geliştirirken; ödeneği olmayan kütüphanelerde yazılı bağış politikasının da olmayışı, derme geliştirmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Araştırma kapsamındaki tüm kütüphanelerde derme kayıtları, çeşitli ortamlarda bulundurulmaktadır (Tablo 9) Ancak hiçbirinin Web açılımlı çevrimiçi kataloğu mevcut değildir. İncelenen örnekler içinde sadece İstanbul Modern Kütüphanesi'nin yazılı derme geliştirme ve bağış politikaları vardır. Yayın alımı için ödeneği olan diğer müze kütüphaneleri, olanaklar ölçüsünde müze ile koordineli derme geliştirirken; ödeneği olmayan kütüphanelerde yazılı bağış politikasının da olmayışı, derme geliştirmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Araştırma kapsamındaki tüm kütüphanelerde derme kayıtları, çeşitli ortamlarda bulundurulmaktadır (Tablo 9) Ancak hiçbirinin Web açılımlı çevrimiçi kataloğu mevcut değildir.

(Tablo 9): Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde derme kayıtlarının yer aldığı katalog türleri

Müze Kütüphaneleri	Kart Katalog	Basılı Katalog	Elektronik Katalog	Toplu Katalog	Diğer
İstanbul Arkeoloji Müzeleri	√	√ Ahmet Cevat Paşa ve V. Mehmet koleksiyonları			
Topkapı Sarayı Müzesi	√ (Baskı eserler için ve 1998 yılına kadar)	√ (Yazma eserler için)		YAZMALAR - Türkiye Kütüphaneleri Veri Tabanı" (İSAM) ve Ulusal Yazmalar Toplu Kataloğu (Milli Kütüphane)	
Türk ve İslam Eserleri Müzesi					Katalog yok. Kayıtlar sadece demirbaş defterine kayıtlı
İstanbul Deniz Müzesi			√		
Havacılık Müzesi		√	√		
Dolmabahçe Sarayı Müzesi			√		
Karikatür ve Mizah Müzesi		√	√ (henüz tamamlanmamış)		
İstanbul Resim ve Heykel Müzesi			√		
Basın Müzesi					Excel formatında kayıtlı
Sadberk Hanım Müzesi		√	√	YAZMALAR - Osmanlı Salnameleri ve Nevsalleri Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu	
İstanbul Modern Sanat Müzesi			√		

Müze kütüphaneleri personel koşulları açısından incelendiğinde (Grafik 4), toplam personel sayılarının bir ile altı arasında değiştiği ve incelenen onbir müze kütüphanesinden sadece beş tanesinde, profesyonel kütüphaneci personelin yer aldığı görülmektedir.

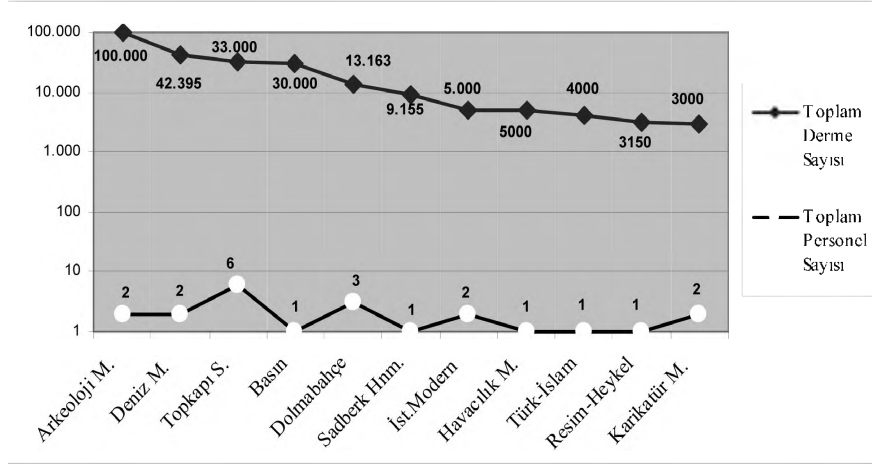
(Grafik 4): Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde çalışan personelin eğitim durumlarına göre sayısal dağılımı

Kütüphanelerin toplam personel sayıları ile derme büyüklükleri karşılaştırıldığında (Grafik 5); bu iki değer arasında, yurtdışı örneklerinde var olan doğrusal ilişkinin olmadığı görülmektedir. En büyük dermeye sahip İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi ile en küçük dermeye sahip Karikatür Müzesi Kütüphanesi, aynı personel sayısına sahiptir.

Müze kütüphaneleri hizmet kitleleri açısından incelendiğinde, 11 müze kütüphanesinden on tanesinin müze personeli yanında müze dışı araştırmacılara da hizmet verdiği görülmektedir (Tablo 10). Türk ve İslam Eserleri Müze kütüphanesi, politika gereği hizmet kitlesini sadece müze personeli ile sınırlı tutmaktadır. Diğer yandan, müze ziyaretçileri, sadece 4 müze kütüphanesinin hizmet kitlesine dahil edilmiştir. Diğerleri ziyaretçiye kapalıdır. Bu tutum, müze kütüphanelerinin bu müzelerin topluma sunduğu hizmetler kapsamında değerlendirilmediğini göstermektedir.

(Grafik 4): Yurtiçi müze kütüphanelerinin derme büyüklüğü ve personel sayısı ilişkilendirmesi

(Tablo 10): Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinin hizmet kitleleri

Müze Kütüphaneleri	Müze Personeli	Müze Dışından Araştırmacılar	Müze Ziyaretçileri
Arkeoloji Müzesi	✓	✓	
Topkapı S. Müzesi	✓	✓	
Türk-İslam Eserleri	✓	(özel durumlarda Müze Müdürlüğü'nden izin alarak)	
Deniz Müzesi	✓	✓	
Havacılık Müzesi	✓	✓	
Dolmabahçe S.Müzesi	✓	✓	
Sadberk Hanım Müzesi	✓	✓	
Karikatür ve Mizah Müzesi	✓	✓	✓
Basın Müzesi	✓	✓	✓
İstanbul Resim-Heykel Müzesi	✓	✓	✓
İstanbul Modern	✓	✓	✓

Araştırma kapsamındaki müze kütüphanelerinin, müze dışı kullanıcılar için öngördüğü yararlanma koşulları Tablo 11'de gösterilmiştir. Dört müze kütüphanesi hiçbir koşul öngörmezken, diğerlerinin yararlanma koşulları çeşitlilik göstermektedir. Ağırlıklı kullanım koşulu, müze yönetimi ya da bağlı bulunduğu idari birimden izindir.

(Tablo 11): Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde müze dışı kullanıcılar için kütüphaneden yararlanma koşullarının dağılımı.

Müze Kütüphaneleri	Müze Yönetiminden İzin	Müzenin Bağlı bulunduğu İdari Birimden İzin	Randevu	Koşulsuz Erişim	Diğer
Arkeoloji Müzesi	√	√ (Yazma eserler için Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan)	√		
Topkapı Sarayı Müzesi	√	√ (Depo araştırması yapabilmek için Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan)	√		
Türk-İslam Eserleri Müzesi	Politika olarak dış kullanıcıya hizmet vermiyor. Özel durumlarda, Müze Müdürlüğü'nden izin alarak yararlanılabiliyor.				
Deniz Müzesi		Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndan			
Havacılık Müzesi		Müze dışı askeri personel, Hava Kuvvetleri Komutanlığı'ndan, sivil araştırmacılar Genel Kurmay İletişim Daire Başkanlığı'ndan			
Dolmabahçe Sarayı Müzesi					Kimlik bırakarak
Sadberk Hanım Müzesi	√		√		
Karikatür ve Mizah Müzesi.				√	
Basın Müzesi				√	
İstanbul Resim-Heykel Müzesi				√	
İstanbul Modern				√	

Müze dışı kullanıcılara sağlanan bilgi hizmetleri araştırma kapsamındaki müze kütüphaneleri arasında çeşitlilik göstermektedir (Tablo 12). Tümünde ortak olarak verilen hizmet, danışma hizmetidir.

(Tablo 12): Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde müze dışı kullanıcılara verilen bilgi hizmetleri

Müze Dışı Kullanıcılara Sağlanan Hizmet Türleri	Danışma/ Referans Hizmeti	Ödünç Verme	Kütüphaneler arası Ödünç Verme	Bilgi Tarama ve Bilgiye Erişim Hizmeti	Web Sayfası	E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	Kopyalara Hizmetleri
Arkeoloji Müzesi	√	-	-	√	-	√	Fotokopi makinası olmadığı için sadece dijital çekim
Topkapı Sarayı Müzesi	√ (Baskı ve Yazma eserler için)	-	-	√ (Baskı ve Yazma eserler için)	-	√ (Olanaklı ise yazma eserler için)	-
Türk-İslam Eserleri Müzesi	Politika olarak müze dışı kullanıcılara hizmet vermiyor						
Deniz Müzesi	√	-	-	-	√	-	√
Havacılık Müzesi	√	-	-	-	-	-	-
Dolmabahçe Sarayı Müzesi	√	-	-	√	-	√	√
Sadberk Hanım Müzesi	√	-	-	√	-	-	√
Karikatür ve Mizah Müzesi.	√	-	-	-	-	√	-
Basın Müzesi	√	-	-	√	-	√	√
İstanbul Resim-Heykel Müzesi	√	-	-	√	-	-	√
İstanbul Modern	√	-	-	√	√	√	√

Kütüphanelerin müze personeline sunduğu bilgi hizmetleri ise daha geniş bir çeşitlilik göstermektedir (Tablo 13). Karikatür ve Mizah Müzesi ile Basın Müzesi Kütüphaneleri dışında kalanların tümü ödünç verme hizmeti sunarken; danışma hizmeti ve bilgi tarama ve erişime hizmeti de büyük çoğunlukta verilmektedir. Kütüphaneler arası ödünç verme hizmeti ise hiçbir kütüphanede sunulmayan tek hizmet türüdür.

(Tablo 13): Araştırma kapsamındaki müze kütüphanelerinde müze personeline verilen bilgi hizmetleri.

Müze Personeline Sağlanan Hizmet Türleri	Danışma/Referans Hizmeti	Ödünç Verme	Kütüphanelerarası Ödünç Verme	Bilgi Tarama ve Bilgiye Erişime Hizmeti	Web Sayfası	E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	Kopyalama Hizmetleri
Arkeoloji Müzesi	√	√		√		√	√
Topkapı Sarayı Müzesi	√ (Baskı ve Yazma eserler için)	√ (Sadece Baskı Eserler için)	–	√ (Baskı ve Yazma eserler için)	–	–	√ (fotokopi sadece baskı eserler için) Dia ve mikrofilm (yazma eserler için)
Türk-İslam Eserleri Müzesi	√	√ (Sadece Müze içi ödünç verme)	–	√	–	–	√
Deniz Müzesi	√	√ (sadece müze binası içinde)	–	√	√	–	√
Havacılık Müzesi	√	√	–	√	–	–	√
Dolmabahçe Sarayı Müzesi	√	√	–	√	–	√	√
Sadberk Hanım Müzesi	√	√ (sadece müze binası içinde)	–	√	–	–	√
Karikatür ve Mizah Müzesi	√	–	–	–	–	–	–
Basın Müzesi	√	–	–	√	–	√	√
İstanbul Resim- Heykel Müzesi	√	√	–	√	–	–	√
İstanbul Modern	√	√	–	√	√	√	√

Sonuç

Müzelerin nesne odaklı hizmet anlayışından bilgi odaklı hizmet anlayışına yönelmesi ile, müzeler birer bilgi kurumu niteliği de kazanmışlardır. Bu dönüşümde, bilgi teknolojilerinin müzecilik alanında kullanılmaya başlanması ve koleksiyon kayıtlarının geniş kitlelere açılmasının payı büyüktür. Bu bağlamda, müzelerce sunulan bilgi hizmetleri kavramı, önceleri sadece nesneye dayalı bilgi hizmetleri olarak düşünülürken, günümüzde nesne koleksiyonların-

dan bağımsız bilgi hizmeti sunmak da müzelerin etkinlik alanlarından biri haline gelmiştir.

Geleneksel anlamıyla, kurum içi hizmet veren bir özel konu kütüphanesi türü olan müze kütüphaneleri, müzelerin toplumla iletişimlerini üst düzeye çıkararak bu teknolojik ve toplumsal gelişmelerden kaçınılmaz olarak etkilenmişlerdir. Geçmişte, hizmet politikalarının da etkisiyle, birer saklı hazine niteliğinde kalmış olan derme bilgileri, bilgi teknolojilerinin kullanımıyla İnternet üzerinden toplumun bilgisine sunulmaya başlamıştır. Müzelerin bilgi odaklı hizmet anlayışını benimsemesiyle müze kütüphaneleri de, hizmet kitlelerini sadece müze personeli ile sınırlı tutmayıp halkın genelini kapsayacak biçimde genişletme eğilimine girmişlerdir. Bu tutum, müze kütüphanelerini müze bilgi ortamının tamamlayıcısı konumuna getiren etmenlerden biridir. Dermelerindeki bilgi kaynaklarının, topluma açık bir kurum olan müze çatısı altında, yine toplumun serbestçe erişimine sunulması ile müze kütüphaneleri, müzenin bilgi aktarım kanallarından ve hizmet birimlerinden biri haline gelmişlerdir.

Müze kütüphanelerinin, üstlendikleri rolleri gerçekleştirebilmeleri için; ödenek, personel, derme gibi temel alt yapı olanaklarına sahip olmaları ve müze ile koordineli bir hizmet politikası sürdürmeleri temel koşullardandır. Bu koşulların eksikliği durumunda müze kütüphanesi hizmetlerinin aksaması söz konusudur.

Araştırma kapsamında incelenen yurtdışı müze kütüphanelerinin tümünün, personel kadrolarında, farklı oranlarda da olsa kütüphanecilik ve bilgi bilim bölümü mezunu uzman kütüphaneciler bulunmaktadır. Bu oranlar, Imperial War, Victoria & Albert, Guggenheim ve Tate müze kütüphanelerinde toplam personel sayısının %50 ve üzeri, Newark, British Museum ve Metropolitan Museum of Art kütüphanelerinde ise en az %30'dur. Personel sayıları, derme sayıları ile doğrusal bir artış göstermektedir. Farklı kaynaklardan geliyor olsa da, tümünde kütüphane için ayrılmış bir ödenek mevcuttur. Satın alma yolu, birincil sağlama yöntemi olarak göze çarpmaktadır. Hepsinin yazılı derme geliştirme politikası olmamasına karşın, derme geliştirme eylemleri, müze ile bağlantılı amaç doğrultusunda ve tutarlı biçimde gerçekleştirilmektedir. Guggenheim Müze Kütüphanesi dışında tümünün, bölgesel ya da Web erişimli bir çevrimiçi kataloğu vardır Guggenheim için ise oluşturulma çalışmaları başlanmıştır. Tüm bu veriler, seçilen örnekler açısından bir müze kütüphanesinin olmazsa olmaz alt yapı olanaklarının sağlanmış olduğunu göstermektedir. Hemen tümünde görülen eğilim, müze personeli için daha geniş, müze dışı kullanıcılar için daha kısıtlı sunulan hizmet çeşitliliğidir. Bu da bir özel kütüphane türü için doğal bir eylem biçimidir. Araştırma kapsamında incelenen yurtdışı müze kütüphanelerinin topluma açıklığı ve kullanım koşulları çeşitlilik göstermektedir. Halkın koşulsuz erişimine açık olan British Museum Kütüphanesi dışındaki tüm kütüphaneler, randevu ve/veya üyelik koşulu aramaktadırlar. Guggenheim Müze Kütüphanesi,

halen müze personeline odaklanan ve ziyaretçiye kapalı kütüphanecilik hizmeti ile ve Tate Müze Kütüphanesi ise, müze dışı kullanıcılardan referans mektubu talep ederek, halka karşı konservatif müze kütüphanesi anlayışını bir ölçüde de olsa sürdürmektedirler. Müze ziyaretçilerine, müze gezisi sırasında koşulsuz olarak kütüphaneyi kullanma olanağı, sadece British Museum'da sağlanmıştır. Bunun nedeni, British Museum bünyesinde, ziyaretçilerin kullanımına özel ayrı bir müze kütüphanesi bulunmasına bağlanabilir. Veri elde edilebilen müze kütüphanelerinde, müze dışı kullanım oranlarının yüksek olduğu gözlenmektedir. Buradan çıkarılacak sonuç, yurtdışı müze kütüphanelerinin belirli koşullar dahilinde de olsa, topluma işlevsel bir kütüphane hizmeti sundukları yönündedir.

İstanbul ili temelinde yürütülen yurtiçi müze kütüphaneleri araştırması kapsamında, incelenen müze kütüphaneleri; alt yapı koşulları, hizmet politikaları, müze ile koordinasyonu açılarından değerlendirildiğinde; bu niteliklerin kütüphanelere göre değişkenlik gösterdiği görülmektedir. İncelenen yurtiçi müze kütüphanelerinin bir çoğunda; ödenek, personel, kütüphanecilik uygulamaları ve hizmetlerin sunumu açısından sorunlar olduğu ve bu sorunların ağırlıklı olarak Bakanlığa bağlı müze kütüphanelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Milli Saraylar ve Genel Kurmay Başkanlığı'na bağlı müze kütüphanelerinin nispeten daha iyi olanaklara sahip olduğu; özel vakıfların müzelerinde ise kütüphaneye gereken önemin verilerek desteklendiği ve müze bilgi ortamına katılımının sağlandığı gözlenmiştir.

İncelenen yurtiçi örneklerde, kütüphaneler gibi bağlı buldukları müzelerin de topluma sunduğu hizmetlerin, müzeler bazında değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı üç müzede de -İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde yürütülmekte olan "okul-müze günleri" etkinliği dışında eğitim ve bilgi hizmetlerine hemen hiç yer verilmemektedir. Nesne merkezli müzecilik anlayışı doğrultusunda, sergileme ağırlıklı olarak yürütülen müzecilik hizmetleri; müze kütüphanelerinin hizmet çerçevesini de bir anlamda sınırlamaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı müze kütüphaneleri, zengin dermelerine karşın personel, ödenek ve kütüphanecilik açısından yetersiz koşulları ile sınırlı hizmet politikaları ile dikkat çekmektedirler. Bu durum, Bakanlığa bağlı müzelerde nesne odaklı müzecilik anlayışının sürdürülmesi ile ilişkilendirilmiştir. İncelenen diğer müzelerde de, müzelerin benimsediği müzecilik anlayışı ile müze kütüphanelerinin etkinlik alanı sahip oldukları olanaklar arasında ilişki görülmüştür. Bu ilişki, İstanbul Modern Sanat Müzesi ile kütüphanesi arasında çok net olarak izlenmektedir. Çağdaş müzecilik anlayışı doğrultusunda hizmet veren Müze, düzenli olarak yürüttüğü eğitim ve kültür etkinlikleri ile, bir kültür platformu olarak hizmet vermektedir. Müze kütüphanesi ise, hem alt yapı olanakları hem de hizmet politikası ile müzenin topluma hizmet birimlerinden biridir. Karikatür ve Mizah Müzesi ile Basın Müzesi ise, sergileme dışında sundukları sanat-kültür-eğitim etkinlikleri ve topluma koşulsuz açık müze

kütüphaneleri ile dikkat çekmektedir. Ancak bu müze kütüphaneleri, alt yapı koşulları açısından sorunlar yaşamaktadır. Örnekler, diğer müzeler açısından da benzer ilişkiler içermektedir. Bu nedenle, araştırma kapsamındaki müze kütüphanelerinin koşullarının ve hizmet politikalarının, bağlı oldukları idari birimin koşulları ve müzecilik anlayışları doğrultusunda biçimlendikleri sonucuna varılmıştır. Dolayısı ile, müze kütüphanelerimizin müze ortamı içinde etkin bir yere kavuşabilmesi ve topluma açılabilmesi biraz da müzelerin bilgi odaklı müzecilik hizmetlerine yakın durmaları ile mümkün olacaktır. Yurtdışı ve yurtiçi müze kütüphaneleri arasındaki en büyük farkın, alt yapı olanakları yanında, biraz da bu anlayış farklılığına dayandığı söylenebilir. Türkiye'deki müze kütüphanelerinin personel kadrolarında profesyonel kütüphanecilerin konumlandırılması, mevcut koşullarda bile daha etkin hizmet verilebilmesini sağlayacaktır.

Kaynakça

- Andersen, J. (1994). Museum Art Libraries as a Bridge Between The Artists and Society with Specific Reference to The South African National Gallery Library. *INSPEL (International Journal of Special Libraries)*, 28(4), 454-472. 26 Nisan 2006 tarihinde <http://forge.fh-potsdam.de/~IFLA/INSPEL/94-4anjo.pdf> adresinden erişildi.
- Baysal, J. (1992). *Kitap ve Kütüphane Tarihine Giriş* (2.basım). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi
- Bierbaum, E.G. (2000). *Museum Librarianship* (2.basım). North Carolina: McFarland Company.
- Buckland, M. (1991). *Information as Thing*. *Journal of The American Society of Information Science*, 42(5), ss.351-360.
- Buckland, M. (1997). What is a Document. *Journal of the American Society of Information Science*, 48(9), ss.804-809.
- Imperial War Museum Web Sayfası. (2006).12 Kasım 2006 tarihinde <http://www.iwm.org.uk> adresinden erişildi.
- Keene, S. (1997). Museums and The Information Society. *Proceedings of the Conference: Building The Global Information Society For the 21st Century, Brussels, 1-3 October 1997*. 9 Kasım 2005 tarihinde <http://www.suzannekeene.info/articles/infosoc.htm> adresinden erişildi.
- Koot, G. J. (2001). Museum Librarians As Information Strategists, *INSPEL (International Journal of Special Libraries)*, 35(4), 248-258. 2 Şubat 2006 tarihinde <http://forge.fh-potsdam.de/~IFLA/INSPEL/01-4koge.pdf> adresinden erişildi.
- Leonhardt, H. A. (2000). Kütüphane malzemesi nedir, arşiv ve müze malzemesi

- nedir? (İshak Keskin, çev.). *Turkish Journal of Archival Studies*, 2. 12 Kasım 2004 tarihinde [ttp://www.archimac.org/JAS/JAS2000/JAS02_07.spml](http://www.archimac.org/JAS/JAS2000/JAS02_07.spml) adresinden erişildi.
- MacDonald, G.F. ve S. Alford. (1991). *Museums as Information Utility*. *Museum Management and Curatorship*, 10, 305-311.
- Maroevic, I. (1995). The Museum Message: Between the Document and Information. Eilean Hooper-Green-hill (Yay.Haz.) *Museum, Media, Message* içinde (ss.24-36). London: Routledge, 1995.
- Marty, P.F. (2002). *Museum Informatics and The Evolution of an Information Infrastructure in A University Museum*. Doktora Tezi, University of Illinois
- Marty, P.F., W.B.Rayward ve M.B.Twidale.(2003). *Museum Informatics*. *Annual Review of Information Science and Technology*, 37, 259-294.
- McCook, K.P. ve Jones, M.A. (2002). Cultural Heritage Institutions and Community Building. *Reference and User Services Quarterly*, 41(4), 326-329.
- Mollaoğlu, R.N. (2007). *Bilgi Ortamı Olarak Müzelerde Kütüphanelerin Rolü ve Türkiye'de Müze Kütüphaneleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Orna, E. ve C.Pettit. (1998). *Information Management in Museums* (2.basım). Hampshire: Gower Publications.
- Putnam, J. (11.2.2005) *The Hidden Dimension of Museum Objects con't*. Aralık 2005 tarihinde <http://www.tumblong.uts.edu.au/about/putnam.cfm> 11 adresinden erişildi.
- Sander, M.B. ve J. Perkins (Hazl.). (1999). A Model for Museum Information Management, *CIMI Consortium Integrated Information Management Working Group, Version 0.11 Draft for Comment, 6 March 1999*. 28 Kasım 2006 tarihinde http://www.cimi.org/public_docs/IIM_model.doc adresinden erişildi.
- Sherman, D.J. ve Irit Rogoff (Hazl.). (1994). *Museum Culture: Histories, Discourses, Spectacles*. Minneapolis: University of Minnesota.
- Sinitsyna, O. (1999). The International Conference "Libraries in The Museums- Museums in The Libraries" and the 2nd Annual Meeting of The IFLA International Art Documentation Advisory Group 15 - 23 May 1999, Moscow - St.Petersburg. *INSPEL (International Journal of Special Libraries)*, 33(4), 185-189.
- Tarréte, O. (1997). Hidden Treasure: Museum Libraries and Documentation Centres, *Museum International*, 49(3), 43-48.
- Timasheva, I. (1999). An Open Libray in An Open Museum. *Art Libraries Journal*, 24(4), 29-30.
- Tonta, Y. (2004). *Bilgi Yönetiminin Kavramsal Tanımı ve Uygulama alanları*, Kütüphaneciliğin Destanı Sempozyumu, Ankara: 21-24 Ekim 2004, 15 Ara -

- lık 2005 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/BilgiYonetimi.pdf> adresinden erişildi.
- UNESCO (1970). UNESCO 16th *General Conference - Recommendation concerning the International Standardization of Library Statistics*. 13.November 1970. 29 Nisan 2006 tarihinde http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13086&URL_DO=DO_PRINTPAGE&URL_SECTION=201.html adresinden erişildi.
- Valm, T. (18.10.2005). The Role of Cultural Memory Institutions in Knowledge Society. 18 Ekim 2005 tarihinde http://confifap.cpic.ru/upload/conf2005/reports/dokladEn_561.doc adresinden erişildi.
- Wateren, J.V. (1999). The Importance of Museum Libraries. *INSPEL (International Journal of Special Libraries)*, 33(4), 190-198. 2 Şubat 2006 tarihinde <http://www.ifla.org/VII/d2/inspel/99-4wajv.pdf> adresinden erişildi.

Summary

The objects of culture which are included in the museum collections carry the information related to the social periods that the human beings have experienced over the ages and the changes with their symbolic and significant values. This approach for the museum objects gives the liability of making researches based on museums, collections, supporting the production of information, making the information accessible and spreading it to the public. With the beginning of the use of information technologies in the museology field, the new possibilities for the presentation of the information pertinent to the objects have been improved as many as objects as well. This point of view which is brought by the information age when it is combined with the opportunities that the information technologies present, it is claimed that a museum can not only be represented with the physical existence of the object collections. This perspective reflected the service approach of the museums as well. Museums have experienced a transformation from the object based service approach to the information based service approach. This transformation has improved the activity areas of the museum libraries which take place in the structures of the museums. Today museum libraries have had new roles by getting out of their characters which were closed to public while they were serving only for the museum's own personnel or sometimes for a limited research group in the past. The information resources included in their collections have had a function as a completion of the object collection of the museum. Museum libraries complement the information environment by collecting various information resources, which fit in the specification area of

the museum, in their composition and giving the use of them to not only the museum personnel but also users outside the museum, support the museology applications and indirectly enable the museum to perform its mission. In order to perform the roles of the museum libraries, it is necessary to provide the conditions of infrastructure such as funds, personnel, collection. In addition to this, in order to present an active museum library service, it is vital to adopt a coordinated management and service policy for the library and museum.

Upon investigating the foreign museum libraries which are selected from different countries illustrated within the context of the research, it is determined that all of them have the budget, personnel, collection features, rich and effective infrastructure opportunities. It is concluded that the investigated museum libraries have the qualification that supports and completes the efficiency of the information field of the museum with the variety of the information that they present, service politics that develops via a coordinated method with the museum and the range of the crowd that they serve. The convenient status of the libraries in all the museums that they linked with is associated with their adopting the information based approach. It has been determined that such a generalisation is not applied in the investigated domestic museum libraries based on İstanbul province and the infrastructural means of the libraries and service politics have displayed a variation in accordance with the administrative units that the museums are connected to. The museum libraries which are connected to the Ministry of Tourism and Culture take attention with their insufficient conditions for personnel, funds and librarianship in spite of their rich collections. This status is associated with the continuation of the object based museology approach in the museums that are linked to the Ministry. At the end of the two researches made in domestic and abroad areas, it is concluded that the positions and conditions of the museum libraries are pertinent to the museology approach of the museums that they linked to.